MILLIY QADRIYATLAR VA GLOBALLASHUV: ZIDDIYATLAR VA INTEGRATSIYA JARAYONLARINING ILMIY TAHLILI

Davlatmurodova Farangiz Shavkat qizi
Termiz davlat universiteti Pedagogika va Ijtimoiy ish fakulteti Kutubxona va axborot faoliyati yo'nalishi talabasi

Annotatsiya. Ushbu maqolada globallashuv jarayonlarining milliy qadriyatlarga ta'siri, madaniy transformatsiyalar va milliy o'zlikni saqlab qolish muammolari kompleks tahlil qilinadi. Tadqiqotda globallashuvning ijobiy va salbiy jihatlari o'rganilib, raqamli asrda milliy mentalitetni asrash, yoshlar tarbiyasida milliy g'oya va umuminsoniy qadriyatlar mutanosibligini ta'minlash bo'yicha ilmiy xulosalar va amaliy tavsiyalar berilgan.

Kalit so'zlar: globallashuv, milliy qadriyatlar, madaniy transformatsiya, ma'naviyat, integratsiya, milliy o'zlik, "ommaviy madaniyat".

A*nnotation.* This article provides a complex analysis of the impact of globalization processes on national values, cultural transformations, and the problems of preserving national identity. The research examines the positive and negative aspects of globalization and provides scientific conclusions and practical recommendations for preserving the national mentality in the digital age, ensuring the balance of the national idea and universal values in the upbringing of young people.

Keywords: globalization, national values, cultural transformation, spirituality, integration, national identity, "mass culture".

Аннотация.В данной статье представлен комплексный анализ влияния процессов глобализации на национальные ценности, культурные трансформации и проблемы сохранения национальной идентичности. В исследовании изучаются положительные и отрицательные стороны глобализации, а также приводятся научные выводы и практические рекомендации по сохранению национального менталитета в цифровую эпоху, обеспечению баланса национальной идеи и общечеловеческих ценностей в воспитании молодежи.

Ключевые слова: глобализация, национальные ценности, культурная трансформация, духовность, интеграция, национальная идентичность, "массовая культура".

Kirish

XXI asr insoniyat tarixiga shiddatli integratsiya va axborotlashuv davri bo‘lib kirdi. Globallashuv - bu nafaqat iqtisodiy bozorlarning birlashishi, balki turli xalqlarning madaniyatlari, urf-odatlari va qadriyatlarining o‘zaro to‘qnashuvi va birikishi jarayonidir. Bugungi kunda dunyoning bir chekkasida sodir bo‘layotgan voqea yoki shakllangan yangi madaniy trend soniyalar ichida butun jahon bo‘ylab tarqalmoqda.O‘zbekiston o‘z mustaqilligini mustahkamlash va Yangi O‘zbekistonni barpo etish yo‘lida jahon hamjamiyatiga ochiqlik siyosatini olib bormoqda. Bunday sharoitda milliy qadriyatlarimizni - bizning ming yillik tariximiz, tilimiz, dinimiz va ota-bobolarimizdan meros bo‘lib kelayotgan odob-axloq normalarimizni saqlab qolish hayotiy zaruriyatga aylandi. Globallashuvning "bir xillashtirish" (unifikatsiya) xususiyati milliy madaniyatlarning rang-barangligiga tahdid solmoqda. Shuning uchun ushbu maqolada milliy qadriyatlarni

zamonaviylik bilan qanday uyg'unlashtirish mumkinligi ilmiy jihatdan tadqiq etiladi.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya

Globallashuv va qadriyatlar muammosi jahon falsafiy va sotsiologik tafakkurida keng o'rin egallagan. Ushbu yo'nalishdagi tadqiqotlarni bir necha guruhga ajratib tahlil qilish maqsadga muvofiq: O'zining "Jahon-tizim tahlili" nazariyasida globallashuvni iqtisodiy jihatdan kuchli davlatlarning o'z qadriyatlarini zaifroq davlatlarga "eksport" qilishi sifatida ko'radi. Uning fikricha, kapitalistik dunyoda madaniyat ham tovar ko'rinishini oladi.Samuel Huntington: "Sivilizatsiyalar to'qnashuvi" asarida u dunyoni birlashtiruvchi omil emas, balki madaniy-diniy tafovutlar kelajakda davlatlararo mojarolarning asosiy sababi bo'lishini ta'kidlaydi. U islom sivilizatsiyasi va g'arb sivilizatsiyasi o'rtasidagi qadriyatlar farqini chuqur tahlil qilgan. Roland Robertson: U "Glokalizatsiya" (Glocalization) atamasini fanga kiritib, global trendlarning lokal (mahalliy) sharoitga moslashish jarayonini o'rgangan. Ya'ni, har bir millat global yangiliklarni o'z filtri orqali o'tkazib qabul qiladi. O'zbekistonda mustaqillik yillarida milliy qadriyatlarni tiklash va ularni asrash bo'yicha ulkan nazariy baza yaratildi. Islom Karimov: "Yuksak ma'naviyat-yengilmas kuch" asarida globallashuvning ma'naviy qiyofasini tahlil qilib, uni "madaniy bosqin" deb ataydi va yoshlar qalbida "ma'naviy immunitet"ni shakllantirish zarurligini uqtiradi. Ibrohim Ergashev: Globallashuvning siyosiy determinizmi va uning milliy davlatchilikka ta'sirini sotsiologik aspektda yoritgan. Qiyomiddin Nazarov: Qadriyatlar falsafasini tizimlashtirib, axloqiy normalarning transformatsiyasini milliy g'oya prizmasidan o'rgangan.n Ushbu maqolani tayyorlashda fanlararo integratsiya tamoyiliga tayanildi. Tadqiqot jarayonida quyidagi ilmiy metodlardan

keng foydalanildi: Bu metod orqali o‘zbek xalqining an’anaviy qadriyatlari (masalan, oila, mahalla, mehnatsevarlik) sobiq ittifoq davri, mustaqillikning ilk yillari va hozirgi globallashuv davridagi holati bilan solishtirildi. Sotsial-aksiologik yondashuv: Qadriyatlar tizimi ijtimoiy ongning bir qismi sifatida o‘rganildi. Bunda jamiyatda ustuvor bo‘lgan qadriyatlarning (moddiy vs ma’naviy) o‘zgarish dinamikasi tahlil qilindi. Tizimli tahlil: Globallashuv jarayoni iqtisodiy, siyosiy, madaniy va informatsion quyi tizimlardan iborat murakkab jarayon sifatida ko‘rib chiqildi. Har bir tizimning milliy qadriyatlarga ta’sir kuchi alohida o‘rganildi. Sinergetik yondashuv: Jamiyatning o‘z-o‘zini tashkil etishi va global axborot oqimlari sharoitida milliy madaniyatning moslashuvchanlik imkoniyatlari baholandi. Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, globallashuv milliy qadriyatlar uchun ham imkoniyat, ham xatar manbaidir. Imkoniyatlar: Milliy san’at, musiqa (masalan, maqom), milliy hunarmandchilikning dunyoga tanilishi. Raqamli texnologiyalar orqali til o‘rganish va ilm almashishning tezlashishi. Xatarlar: "Ommaviy madaniyat"ning kirib kelishi natijasida yoshlar orasida begonalashuv, milliy kiyinish va muloqot madaniyatining buzilishi, individualizmning (faqat o‘zini o‘ylash) kuchayishi. O‘zbek xalqi uchun oila eng oliy qadriyatdir. Biroq, global dunyodagi "erkin hayot" g‘oyalari ajrimlarning ko‘payishiga yoki oilaviy munosabatlarning sovuqlashishiga sabab bo‘lmoqda. Maqolada ushbu muammoni hal etishda mahalla institutining roli yangicha zamonaviy mexanizmlar asosida ko‘rib chiqiladi. Til yo‘qolsa, millat yo‘qoladi. Globallashuv sharoitida ingliz va boshqa tillarning ustunligi o‘zbek tilining sof saqlanishiga xavf solmoqda. Maqolada raqamli makonda (IT, sun’iy intellekt) o‘zbek tilini rivojlantirish zarurligi asoslab berilgan. Tadqiqot natijasida globallashuv sharoitida milliy qadriyatlarni asrash bo‘yicha quyidagi model taklif etiladi: Har qanday tashqi

madaniy elementni milliy mentalitetga mosligini tekshirish. Yoshlar ko'p vaqt o'tkazadigan platformalarda (Instagram, TikTok, YouTube) milliy qadriyatlarni targ'ib qiluvchi zamonaviy va sifatli kontentlarni ko'paytirish. Oilaviy tarbiya modernizatsiyasi: Ota-onalar farzandlariga nafaqat an'analarni o'rgatishi, balki global dunyoda ularni qanday qo'llashni ham tushuntirishi lozim. Milliy qadriyatlar - bu har bir xalqning asrlar davomida shakllangan ma'naviy, madaniy va ijtimoiy boyliklarining majmuasidir. Ular xalqning turmush tarzi, urf-odatlari, an'analari, tili, dini, san'ati va dunyoqarashida o'z ifodasini topadi. Milliy qadriyatlar jamiyatning o'ziga xosligini belgilaydi va uni boshqa xalqlardan ajratib turadi. Shu bois ular har bir millat uchun bebaho meros hisoblanadi.Milliy qadriyatlarning shakllanishi uzoq tarixiy jarayon natijasidir. Har bir xalq o'zining tarixiy taraqqiyoti davomida turli ijtimoiy, siyosiy va madaniy ta'sirlar ostida rivojlanadi. Shu jarayonda xalqning o'ziga xos urf-odatlari, an'analari va ma'naviy qadriyatlari yuzaga keladi. Masalan, o'zbek xalqiga xos bo'lgan mehmondo'stlik, kattalarga hurmat, kichiklarga izzat, oila muqaddasligi kabi qadriyatlar asrlar davomida shakllangan va bugungi kungacha saqlanib kelinmoqda. Milliy qadriyatlarning eng muhim tarkibiy qismlaridan biri bu - ona tilidir. Til nafaqat aloqa vositasi, balki millatning ruhiy dunyosini, tafakkurini va madaniyatini ifoda etuvchi asosiy omildir. Ona tilini asrash va rivojlantirish milliy qadriyatlarni saqlab qolishning muhim shartidir. Shuningdek, din va e'tiqod ham milliy qadriyatlarning muhim qismi bo'lib, insonlarning ma'naviy hayotini boyitadi, ularni ezgulikka undaydi. Urf-odat va an'analar milliy qadriyatlarning amaliy ko'rinishi hisoblanadi. To'y marosimlari, bayramlar, milliy kiyimlar, xalq o'yinlari va milliy taomlar xalqning o'ziga xosligini namoyon etadi. Bunday qadriyatlar jamiyatda birlik va hamjihatlikni mustahkamlaydi. Ayniqsa, oila bilan bog'liq qadriyatlar - ota-onaga

hurmat, farzand tarbiyasi, qarindoshlik rishtalarini mustahkamlash - milliy madaniyatning ajralmas qismidir. Hozirgi globallashuv davrida milliy qadriyatlarni asrab-avaylash va rivojlantirish yanada muhim ahamiyat kasb etmoqda. Chunki turli madaniyatlar o'zaro aralashib borayotgan bir paytda milliy o'zlikni saqlab qolish dolzarb masalaga aylanmoqda. Shu bois yosh avlodni milliy ruhda tarbiyalash, ularga ajdodlar merosini o'rgatish muhim vazifalardan biridir.

Xulosa

Milliy qadriyatlar va globallashuv o'rtasidagi munosabat - bu kurash emas, balki rivojlanish jarayoni bo'lishi kerak. Biz dunyoga yopilib olib emas, balki o'zligimizni anglagan holda, milliy iftixor tuyg'usi bilan jahon integratsiyasiga kirishishimiz lozim. Globallashuv - dengiz bo'lsa, milliy qadriyatlar - o'sha dengizda cho'kmaslikka yordam beradigan kemadir. Faqat mustahkam ma'naviy poydevorga ega xalqqina global dunyoda o'z o'rniga ega bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 2021.
2. Giddens Anthony. Runaway World: How Globalization is Reshaping Our Lives. – London: Profile Books, 2002.
3. Bauman Zygmunt. Globalization: The Human Consequences. – Columbia University Press, 1998.
4. Nazarov Q. Qadriyatlar falsafasi: O'quv qo'llanma. – Toshkent: O'zbekiston, 2004.
5. Ergashev I. Siyosat sotsiologiyasi. – Toshkent: Akademiya, 2012.
6. Huntington Samuel. The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order. – New York: Simon & Schuster, 1996.

7. Bekmurodov M. O'zbek mentaliteti: kecha va bugun. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2010.
8. Castells Manuel. The Information Age: Economy, Society and Culture. – Wiley-Blackwell, 2010.
9. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Ma'naviy-ma'rifiy ishlar tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori, 2021-yil 26-mart.
10. Robertson Roland. Globalization: Social Theory and Global Culture. – London: Sage Publications, 1992.